

Arrangör:
Zimm Hall (Mattias Bäcklin och
Malin Zimm) i samarbete med
Konstfrämjandet och
Björn Norberg, curator

Zimm Hall är ett ideellt och mo-
bilt galleri för konst och arki-
tektur, som startades av Malin
Zimm och Mattias Bäcklin 2015.
Zimm Halls utställningsidé är
att sammanföra arkitekter och
konstnärer i en mobil galleri-
form, där det tillfälliga utställ-
ningsrummet både skapar
möjligheter och begränsningar.
Vi ställer stora frågor med små
medel och gör platsen till med-
skapare av temat.

Medverkande:

Akay & Olabo
Alvaró Campo
Ann Bexelius & Hans Lundquist
Arijana Kajfes
Brrum
Cecilia Ömalm
David Neuschütz
Elin Strand Ruin
Jan Hietala
Leif Elggren
Malin Zimm
Marja-Leena Sillanpää
Mattias Bäcklin
Människokonsten
Natalie Sutinen
Spridd
Stephen McKenzie
Ulrika Sparre
Åsa Stjerna

Avfart

Avfart

På ett stycke död infrastruktur mitt i staden ordnades en utställning med nitton arkitekter och konstnärer försommaren 2022. Genom verken förstärktes platsens öppna fråga om samhällets förmåga till förändring.

Text: Björn Norberg
Bild: Fredrik Sweger

Påfart eller avfart. Kliva på eller ta av. Staden är en snurra som går allt snabbare. Jag tänker på vattenvirveln som försvinner ner i vasken. Spiralen av vatten i avloppet, samma rörelse som Vintergatans spiral. Är det samma krafter som får människan att bygga Babels vridna torso upp mot himmeln? Tornet utmanar naturlagarna och rasar på samma sätt som det moderna projektet ställer sig i opposition mot naturen, mot variationen, mot allt som bryter ned, ifrågasätter och skaver. Till sist rör inte konstruktionen på alla påfrestningar och faller ihop till en ruin.

En ruin kan vara romantiskt vacker, pittoresk och fylld av vemod. Det är en påminnelse om allas förgänglighet men också en påminnelse om att alla våra drömmar och allt det vi strävar efter är tillfälligt och dömt att vara för en viss tid. Inte ens de stora hjältarna som i antiken förevigades på himlavalvet är för evig. Även stjärnor slocknar och dör.

Avfarten en rest av en dröm om ett perfekt samhälle, om jämlikhet och närhet till allt. Arbete, Bostad, Centrum. Bo på landet men i staden. En tät sorg har lagts sig över allt

det som går förlorat men också en vördnad över de ambitiösa drömmar som en gång drömdes.

Motorn och tekniken som skulle rädda oss. DDT hålla ohyran borta och penicillinet oss friska. Men inte ens betongen eller motorvägens asfalterade på- och avfarter står pall mikroorganismernas tand. Den ruin som lämnas är fragment av våra föräldrars och deras föräldrars förhoppningar. Tiderna förändras och det som en gång gjorde att hjulen rullade snabbare är idag en ramp på väg mot en avgrund som vi värjer oss emot och på alla sätt försöker undvika.

I avfarten hittade vi en ruin och tillsammans med konstnärer och arkitekter försökte vi förstå den och den värld vi växt upp och lever i och vad vi, som har makten idag, är på väg att skapa, bygga, dekonstruera och i bästa fall omforma. Det är en väldigt påtaglig plats. Sten, asfalt, träd, buskar, sprickor, krackeleringar. Några som nekats allt det som välfärdssamhället lovar har flyttat in och tar över det vi bygger upp. Omformar det. Omfamnar det som de gillar och gör det till sitt och slår sönder det som de ogillar. Konstverken flyttas runt, målas över och tas i praktiskt bruk. Vi är inkräkta-

re lika mycket som någon annan i denna del av Stockholm som det ordnade och reglerade lämnat för en tid. Just nu fungerar inte marknadsekonomin på denna plats.

Det finns en traditionell uppdelning mellan olika kreatörer. I utställningen Avfart är det ovidkommande. Vi valde att bortse från uppdelningen och jämställde konstnärer och arkitekter. Det var en viktig poäng för oss. Alla deltagare i utställningen var kreatörer och kommenterade på lika villkor denna stadsplaneringens och samhällsbyggandets avfart.

Att bygga en motorväg innebär stora ingrepp som bekostas av skattemedel. Att bygga en stad innebär ett övergrepp på natur, ekologi och växtlighet. En stad är en antropocentrisk handling. En hägring av samma sort som ett torn som ska nå gudarna men också gemensam ansträngning att skapa ett hem för många och ett sisyfosarbete som hela tiden måste omformuleras. Arkitekterna och konstnärerna är viktiga delar i denna ofrånkomliga och oundvikliga strävan.

Många som besökt Spökavfarten har beskrivit den som en osannolik plats och en parallell värld. En apokalyptisk cirkus. Att ta sig till avfarten är ganska enkelt men det saknades en tydlig entré och ett sätt att kliva över de vägräcken som fortfarande ramar in den avskurna vägbanan.

Alvaro Campo löste det problemet genom att hämta en gammal stätta från Gotland som nu erbjuder besökare att kliva in i och ut ur avfartens zon. Den fungerar på så vis som en portal där man lämnar den välskötta parken ned mot Kristinebergs slott för att kliva in i civilisationens förfall.

Platsen är så pass osannolik att den bara genom att existera som en motpart till det planerade, ekonomiskt och rationellt drivna ger oss andrum i ett bilfokuserat Essingeledslandskap. Ann Bexelius och Hans Lundquist verkar lyfta frågan om platsen inte är värt att bli ett minnesmärke och klassas som fornminne. De skapade en variant av ett sankthanskors som kombinerade vägs skyltens bekanta kringla med avfartens form, så som den ser ut i kartans fågelperspektiv. Det vore på sitt sätt helt naturligt att höja upp Spökavfarten och ge den samma status som den uråldriga Birger Järlds ek som överlevt snart ett årtusende.

Människokonsten riktar blicken uppåt men bygger vidare på den apokalyptiska idén. Ett par trasiga änglavingar hänger slappa och livlösa över en av de eltrådar som löper mellan de numera släckta gatlyktornas stolpar. En kraschlandad ängel, fallen från himmelen av lockelse eller kanske i ett lönlöst försök att rädda mänskligheten. De dinglar på tråden som ett ömsat skinn, som om ängeln transformerats på sin väg ned mot marken. En förvandlingsakt till vad? Till en dödlig människa som nu vandrar omkring bland oss eller en demon som föser civilisationen och mänskligheten mot undergången? Människokonsten menar själv att det finns en del sci-fi i verket som kopplar platsen till extraterrestriella kontakter.

Malin Zimm fortsätter i samma riktning

– nedåt. De böcker och möbler som hon placerat längs med avfartens kurva ser ut att sjunka genom asfalten. Vi sjunker tillsammans med civilisationen tycks hon mena, men om man är mer hoppfullt lagd kanske situationen, som den nu ser ut, kan erbjuda en nystart för en ny civilisation och en ny underjordisk, eller mer jordad, kultur.

Under det att projektet Avfart planerades invaderade Ryssland Ukraina vilket gjorde att läsningen av platsen och konstverken oundvikligen färgades av de dagsaktuella händelserna. Elin Strand Ruins installation hade dock en direkt koppling till invasionen. Ett helt möblemang med bord, stolar och byråer placerades just där vägen kapats från Essingeleden. Strand Ruin befann sig vid tidpunkten för invasionens början utomlands och bodde på samma hotell som en ukrainsk kvinna. Kvinnan kunde inte bege sig hem och blev samtidigt vräkt från sin lägenhet i hemlandet. Med hjälp av vänner lyckades hon organisera så att möblerna bars ut på gatan. Då kom de

ryska soldaterna. Hur det hela slutade vet vi inte. Möblerna på avfarten blir en tydlig och konkret bild av krigets följder för den enskilda människan. Familjer skingras, civila dödas och kvar står möblerna. Under det att utställningen visades flyttades möblerna runt av bostadslösa som vistades på platsen på kvällarna. Ovetande utvecklade de projektet i konceptets riktning. Möblerna skingrades och med dem minnena av något som en gång var en trygghet och ett försök att bygga ett hem.

Mattias Bäcklin har i sitt konstnärskap ofta skildrat krocken mellan civilisationen och naturen. I hans teckningar bryts modernismens betongstäder ned och bildar ruiner men kanske också en fond och en grogrund för ett nytt sätt att leva. Post-apokalypsen verkar rymma ett visst hopp. Allt tar inte slut, men framtiden ser annorlunda ut och kanske blir framtidens sätt att leva på många sätt en tillbakagång till ett förindustriellt samhälle. Om nu människan

blir kvar alls – vi behövs ju inte för att livet på jorden ska fortgå. Bäcklin placerade ut en mängd betongskulpturer föreställande rådjurshuvuden. Rådjuren är en del av städernas fauna. På nätterna smyger de in i trädgårdar och tar för sig av träd, buskar och planteringar till många husägares förtret. Den ordning som vi försöker skapa i våra välordnade villaträdgårdar invaderas av en ovälkommen gäst och rådjuren blir en slags förstörade, nedbrytande mikroorganismer som tar över civilisationens planerade ordning.

Även Natalie Sutinen tycks vara inne på samma tankesår när hon placerade ut en mängd silhuetter av de djur som rör sig längs våra motorleder. Vägarna är svårpasserade barriärer

och ska man utse apokalyptiska zoner så är det motorvägarna och landsvägarna som kantas av roadkill i varierande arter. De är dödens fält, där en makaber ekologi tycks råda.

Marja-Leena Sillanpää arbetade mer platsspecifikt, men med liknande tema. Hon samlade in kvistar och grenar, material som naturen lämnat och byggde ett slags rede. Ett skydd och en boning men kvistarna flätades också samman till en gräns och en barriär som liknade gårdsgårdar och delade av den mänsklig närvaron mot naturens ordning.

Hållbarhet och ekologi är något som naturligtvis finns närvarande i koncepten och idén bakom många av verken. Frågor om natur, civilisation och hållbara samhällen är

en av de mest diskuterade inom samtidskonsten liksom i det samtida samhället i stort.

Stephen MacKenzie har under många år arbetat med återanvändning och återbruk. Hans verksamhet, Hangmen, engageras av många museer och konsthallar. Bland de rester av virke och byggmaterial som ska slängas hittar han mycket av det material han använder för sina skulpturer. För Avfart skapade han skydd för träden närmast avfarten av samma typ som man kan se att parkförvaltningen sätter upp runt träden i städernas parker för att skydda träd från skador. McKenzie tillverkade sina skydd av tunna bitar virke av bästa kvalitet.

Det var lister i ek, bok och teak som han för länge sedan ropade in på en konkursauktion. Skydden omfamnar några enkla lövträd av den sort som vanligen betraktas som skräp och de skapar en snitslad väg in mot en monolitisk skulptur, påminnande om en milsten eller annan ålderdomlig markör vid en vandringsled.

Riktningar och vägmärken finns i flera av verken. Det finns naturligtvis en koppling till trafiken och motorleden men det handlar lika mycket om riktningar för mänskligheten. Vilken väg tar vi? Cecilia Ömalm målade en kompassros direkt på asfalten. Hon hämtade den från en tatuering som hennes morfar hade vid ena handen. Den skulle kunna indikera att han varit en sjöman eller en äventyrare, men i själva verket lämnade han sällan den lilla norrbottniska by där han bodde. Kanske var tatueringen mer en idé om vad han skulle vilja vara eller en dröm om världen utanför? I och med Rysslands krig i Ukraina laddades markmålningen med en ny innebörd och en betydelse då Sverige snabbt ansökte om NATO-medlemskap. Kompassrosen påminde ganska mycket om NATOs symbol och logotyp och ännu mer efter det att någon utomstående gatukonstnär färglagt dess fält med blått.

Brrumm satte upp träkonstruktioner av samma typ som markerar sjöfartens farleder. De skapade en riktning, men verkade samtidigt ställa frågan: en farled, ja, men mot vad? Och hur ska vi som individer tänka, ska vi fällas i leden, eller krävs det att vi tänker mer individuellt för att hitta nya vägar som kan användas av fler och därmed skapa nya och bättre riktningar och mål? Och vad är det egentligen för mål vi strävar efter?

Även Arijana Kajfes arbetade med symboler och hissade en lina med flaggor mellan två av avfartens höga lyktstolpar. Flaggorna innehöll samtliga färger och grafiska former som används i världens flaggor.

Som en oavsiktlig pendang på andra sidan avfartsområdet placerade Ulrika Sparre en sorts vimplar av den sort som markerar marknadsplatser för bilar i USA. De kontrasterade mot en trädunge och glittrande markerade de kommersialismen och människans bilismdyrkan.

Avfart eller påfart, att vara en del av något, eller att ställa sig utanför. Ibland kan det handla om att ta ställning och vara trogen en riktning och värna om idé och innehåll.

Jan Hietalas verk stavar bokstäverna i ordet

LIBERATION med rosa heliumfyllda partyballonger. Verket diskuterar pridefestens historia och utveckling. Det som startade som en manifestation inom en rörelse för en minoritets rättigheter har efterhand jippifierats. Till slut inkluderas allt och alla, samtidigt som minoriteten glöms bort eller kommer i skymundan. Majoriteten tar över i sin vilja att plocka (skenbara) godhetspoäng.

Ett eget spår i utställningen tog även Leif Elggren som letade sig tillbaka till ett barndomsminne, då han som mycket liten passerade ett övergångsställe som målades gult (det var på den tiden då övergångsstäl- len fortfarande var gula). Det pyste och rykte om maskinerna vilket gav en magisk och suggestiv stämning. I närheten låg en guldfärgad liten klump som han tog med hem. En skatt och en guldklump, och inte en guldfärgad sten, för ett barn som genom sin fantasi blev alkemist. Runtom avfarten finns kantiga och blockiga makadam-stenar och Elg- gren målade en del av dem gula och placerade de målade stenarna runt om avfarten, som skatter.

Bruset från den intelligande Essingeleden ligger som en oföränderlig bordunton som då och då bryts av utryckningsfor- donens sirener. Utöver denna monotonni är avfarten en ganska ljudlös plats. David Neuschütz spelade in ljuden och överför- de dem till en grafisk kurva som han rita- de ut över asfalten, som ett mycket långt och oregelbundet övergångsställe lagt på fel ledd. Grafen är en ögonblicksbild, ett stycke avstyckad tid och ett bevarat till- stånd, så som platsen lät våren 2022.

Spridd omfamnade platsen genom att slå in den som en present. Ett gigantiskt present- band löpte över vägen där den bildar tak över gångtunneln - den und- dergångspassage som fortfarande är i bruk av fotgängare och cyklister. De markerade samtidigt att platsen har flera ni- våer och att den består av en zon i träda med en ständig rörelse strax utanför. Enligt Spridd var detta en gång trafikarki- tekturens "haute coutu- re", skickligt gjuten för människors bruk.

Intill satte Akay och Olabo upp av- spärningsband som markerade ett avslut på området men som samti- digt knöt an till konstens modernis- tiska tradition och kanske framför allt op-konsten.

Vi som arrangerade Avfart bad aldrig om tillstånd. Spökpåfartens framtid är inte helt glasklar och vi gissade att det skulle bli svårt att få ett till- stånd och kanske till och med svårt att hitta vem som skulle kunna ge tillstånd. Ibland är det bättre att inte fråga resonerade vi och tänkte att de flesta skulle nog bara anta att vi hade tillstånd för detta och risken för en anmälan var därmed mycket liten. Dessutom ansåg vi inte att vi gjorde någon åverkan på platsen. Särskilt inte i jämförelse med vad bygget av på- fartens asfaltsramper inneburit eller vad en framtida exploatering skulle innebära. Denna centrala plats är attraktiv trots de höga bullernivåerna intill Essingeleden. Kristinebergs slottspark är ett skyddat

grönområde med höga kultur- och naturvärden runt slottet, som den ur- åldriga Birger Jarls ek. Än så länge tycks den investeringsekvationen inte gå ihop och därmed har platsen hamnat i någon form av träda, halvt bortglömd. Vi hittade en insektsfälla nära motorleden, troligen uppsatt av Länsstyrelsen. Om platsen har turen med sig upptäcks några rara arter som ger platsen ett skydd då det går att bevisa att den är viktig för den biologiska mångfalden i Stockholm. Kanske kan naturen då långsamt få ta tillbaka området, erövra asfalt och galvaniserat stål och fungera som ett experiment som visar vad som skul- le hända om människan lämnade planeten.

Åsa Stierna gjorde en del efterforsk- ningar om Spökpåfartens framtid och hittade bygglovsansökningar för kontor och idrottsanläggning på plat- sen. I en timslång performance mar- kerade hon ut de möjliga framtida

byggnadernas konturer med vetemjöl i en gigantisk planritning på marken. Det blev en viktig handling som påminde mycket om 1960-talets aktioner i fluxusanda. Några dagar senare hade regnet spolat bort mjölet och allt var återställt igen. Mjölritningen fungerade därmed som en slags bild över den mänskliga aktiviteten. När vi försvinner dröjer sig spåren av oss kvar, men inte i alla evig tid. Också spåren efter vår utställning försvinner snabbt och andra aktiviteter tar vid.

Björn Norberg

